

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A) در رشته مشاوره

عنوان:

رابطه عملکرد خانواده با ایمنی هیجانی و سازگاری اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستان های شهر شیراز

استاد راهنما:

دکتر زهرا قادری

استاد مشاور:

دکتر لادن معین

نگارش:

حمیده حاجی پور

تابستان ۱۳۹۲

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعملاهی فرهنگ و تمدن بشری، دانشجویان و اعضاء هیئت علمی و احدی دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منفعت ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تجدد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

ایجناب حمیده حاجی پور دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته مشاوره که در تاریخ ۹۲/۵/۱۱ از پایان نامه خود تحت عنوان "رابطه عملکرد خانواده با ایمنی، بیگانی و سازگاری اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستان های شهر شیراز" با کسب نمره ۱۷/۸۵ دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط ایجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت مجاز است با ایجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A) در رشته مشاوره

عنوان:

رابطه عملکرد خانواده با ایمنی هیجانی و سازگاری اجتماعی در دانش آموزان دختر دبیرستان های شهر شیراز

استاد راهنما:

دکتر زهرا قادری

استاد مشاور:

دکتر لادن معین

نگارش:

حمیده حاجی پور

تابستان ۱۳۹۲

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجو: حمیده حاجی پور
رشته: مشاوره

از پایان نامه خود با عنوان: رابطه عملکرد خانواده با ایمنی هیجانی و سازگاری اجتماعی
در دانش آموزان دختر دبیرستان های شهر شیراز

با درجه: و نمره: دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضای هیات داوری سمت امضای اعضای هیات داوری

۱- دکتر زهرا قادری استاد راهنما

۲- دکتر لادن معین استاد مشاور

۳- دکتر ژاله رفاهی استاد داور

مراتب فوق مورد تایید است. مدیر/ معاونت پژوهشی

مهر و امضاء

پاسکزاری

پاس خدواند بی همتا، که یاریم کرد و در مسیر روشنائی قرارم داد کمال لشکر و پاس از راهنمایی های دلوزانه و بی دریغ استاد راهنمای فریخته و بزرگوار سرکار خانم دکتر زهرا قادری که در به نتیجه رساندن این پژوهش همواره یاریم نمودند.

کمال لشکر و قدردانی از استاد مشاور محترم و فریخته سرکار خانم دکتر لادن معین که با صبر و حوصله و پیشنهادات سازنده یاریم نمودند تا بتوانم در این مسیر گام های بلندتری بردارم.

کمال لشکر و پاس از همه کسانی که در اجرای این پژوهش مرایاری نمودند.

تقدیم به

ساحت مقدس امام زمان (عج)

تقدیم به مادرم:

او که بازحات بی دینش، افتخار حضورش و گرمی پر مهرش، امید و آرامشی ستودنی برایم به ارمغان

آورد.

تقدیم به پدرم:

او که توانش رفت تابه توانایی برسم.

تقدیم به خواهرم:

او که امید زندگانی من است و مراد این راه یاری کرد.

و تقدیم به برادرم:

که در راه پرفراز و نشیب زندگی، همواره تکیه گاهم بود.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱.....	چکیده فارسی:

فصل اول: کلیات پژوهش

۳.....	مقدمه:
۶.....	بیان مسئله:
۸.....	اهمیت و ضرورت پژوهش:
۱۰.....	اهداف پژوهش:
۱۱.....	فرضیه های پژوهش:
۱۱.....	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیر های پژوهش:

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۱۵.....	مقدمه:
۱۵.....	مبانی نظری ایمنی هیجانی:
۲۳.....	مبانی نظری سازگاری:
۴۰.....	مبانی نظری خانواده:
۶۱.....	پیشینه ی پژوهش های خارجی و داخلی:
۷۴.....	جمع بندی:

فصل سوم: روش اجرای پژوهش

۷۶.....	مقدمه:
۷۶.....	طرح پژوهش:
۷۶.....	جامعه آماری:

۷۶.....	روش نمونه گیری و تعیین حجم نمونه:
۷۷.....	ابزارهای جمع آوری داده ها:
۸۲.....	شیوه اجرای پژوهش:
۸۲.....	روش تجزیه و تحلیل داده ها:
۸۲.....	ملاحظات اخلاقی:

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها (یافته ها)

۸۵.....	داده های توصیفی:
۸۶.....	یافته های استنباطی:
۸۹.....	یافته های جانبی:

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

۹۲.....	نتایج:
۹۳.....	بحث و نتیجه گیری:
۹۸.....	محدودیت های پژوهش:
۹۸.....	پیشنهاد های پژوهش:
۹۹.....	فهرست منابع فارسی:
۱۰۷.....	فهرست منابع انگلیسی:
۱۱۲.....	پیوست ها:
۱۲۳.....	چکیده انگلیسی:

فهرست جداول

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
جدول (۱-۳) پایایی پرسشنامه عملکرد خانواده و ابعاد آن:	۷۸
جدول (۲-۳) پایایی پرسشنامه سازگاری اجتماعی و ابعاد آن:	۸۱
جدول (۳-۳) پایایی پرسشنامه ایمنی هیجانی و ابعاد آن:	۸۲
جدول (۱-۴) میانگین و انحراف معیار عملکرد خانواده و ابعاد آن:	۸۵
جدول (۲-۴) میانگین و انحراف معیار ابعاد ایمنی هیجانی:	۸۵
جدول (۳-۴) میانگین و انحراف معیار سازگاری اجتماعی و ابعاد آن:	۸۶
جدول (۴-۴) ماتریس همبستگی عملکرد خانواده با ابعاد ایمنی هیجانی:	۸۶
جدول (۵-۴) ماتریس همبستگی عملکرد خانواده با سازگاری اجتماعی:	۸۷
جدول (۶-۴) نتایج تحلیل رگرسیون ایمنی از روی ابعاد عملکرد خانواده به شیوه گام به گام:	۸۷
جدول (۷-۴) نتایج تحلیل رگرسیون نایمنی از روی ابعاد عملکرد خانواده به شیوه گام به گام:	۸۷
جدول (۸-۴) نتایج تحلیل رگرسیون سازگاری اجتماعی از روی ابعاد عملکرد خانواده به شیوه گام به گام:	۸۸
جدول (۹-۴) ماتریس همبستگی ابعاد عملکرد خانواده با ابعاد ایمنی هیجانی:	۸۹
جدول (۱۰-۴) ماتریس همبستگی ابعاد عملکرد خانواده با سازگاری اجتماعی و ابعاد آن:	۹۰

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه عملکرد خانواده با ایمنی هیجانی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان صورت گرفته است. بدین منظور دانش آموزان دختر دبیرستان های شهر شیراز به عنوان جامعه پژوهش و نمونه در نظر گرفته شد. در بررسی از نوع همبستگی ۲۰۰ نفر از دانش آموزان دختر سال اول دبیرستان های شهر شیراز که به روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی چند مرحله ای انتخاب شده بودند به پرسش نامه سازگاری اجتماعی کالیفرنیا (CTP) و پرسش نامه ایمنی هیجانی (SIFS) و پرسش نامه عملکرد خانواده (FAD) پاسخ دادند. تحلیل داده ها به کمک ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که عملکرد خانواده با ایمنی هیجانی رابطه مستقیم معنی دار و با نا ایمنی رابطه معکوس معنی دار دارد. عملکرد خانواده با سازگاری اجتماعی رابطه مستقیم معنی دار دارد. بین متغیرهای پیش بین (نقش ها و حل مشکل) و متغیر ملاک (ایمنی) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و نقش ها و حل مشکل به طور معنی دار قادر به پیش بینی ایمنی می باشند همچنین بین متغیرهای پیش بین (نقش ها) و متغیر ملاک (ناایمنی) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و نقش ها به طور معنی دار قادر به پیش بینی نا ایمنی می باشد. بین متغیرهای پیش بین (نقش ها و ابراز عواطف) و متغیر ملاک (سازگاری اجتماعی) رابطه خطی معنی دار وجود دارد و نقش ها و ابراز عواطف به طور معنی دار قادر به پیش بینی سازگاری اجتماعی می باشد.

واژگان کلیدی: عملکرد خانواده، ایمنی هیجانی، سازگاری اجتماعی، نوجوانان.

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه:

در بین تمامی نهادها و سازمانها و موسسات اجتماعی، خانواده مهم ترین و ارزشمند ترین و اثر بخش ترین نقش ها را دارد، خانواده طبیعی ترین واحد تولید مثل و فراگیر ترین نهاد اجتماعی به شمار می آید.

خانواده به عنوان یک سیستم اجتماعی شامل گروهی از افراد است که از طریق ازدواج، تولید مثل و پرورش فرزندان با هم زندگی می کنند. خانواده مهمترین سازمانی است که بسترساز رشد و رفاه جسمی و روانی و اجتماعی کودک و عامل رسیدن وی به تعالی فیزیکی و روانی و اجتماعی است. از طرفی خانواده به عنوان اولین نهادی است که انسان در آن متولد می شود و بیشترین ساعات زندگی خود را در آن می گذراند و تاثیرات بسیاری در روند شکل گیری شخصیت و رفتار انسان دارد. کودکان امروز و بزرگسالان آینده از خانواده خویش تاثیراتی را کسب می کنند که بر کل فراخنای زندگی آنان تاثیر می گذارد (احمدی نوده، ۱۳۸۶).

هنگامی فرد شایستگی خود را باور دارد، که والدین بوسیله اعمال خود به عنوان الگو برای فرزندان و همچنین ایجاد آرامش روانی و برخورداری روابط سالم خانوادگی تعادل عاطفی و آرامش را فراهم آورند. در سنین نوجوانی، نوجوانان به رفاقت و دوستی با همسالان، جذب گروهی، پذیرش در جمع دوستان اهمیت فراوانی می دهند و در این سالها دوستی استحکام می یابد و به شکل های مختلف رفاقت، صمیمیت، احساس تعلق به گروه، زنده دلی و جنب و جوش خود را نشان می دهد (احمدی، ۱۳۸۳). این تحقیق به بررسی وضعیت خانواده گروهی از افراد جامعه می پردازد که اگر چه تاکنون در سنین نوجوانی بسر می برند ولی بی شک خود در آینده ای نه چندان دور دارای خانواده های مستقل با کارایی های متفاوت خواهند شد.

سازگاری^۱، شرایط یا حالتی است که در آن رفتار فرد با نیازهای فرهنگ یا جامعه ای که به آن تعلق دارد، منطبق می شود و فرد احساس می کند که نیازهایش ارضا شده اند و یا ارضا خواهند شد. سازگاری شامل ارضاء نیازهای فرد می باشد. نیازهایی که تحت سلطه شرایط متغیر موقعیت های محیطی هستند اما این فرایندی یک طرفه نیست فرد یا از راه اصلاح محیط ویا از راه اصلاح رفتار خویش به ایجاد تعادل بین خود و محیط خود می پردازد (آزاد، ۱۳۸۴).

سازگاری اجتماعی^۲ یکی از ابعاد اجتماعی شدن برخی صاحب نظران سازگاری اجتماعی را مترادف با مهارت های اجتماعی^۳ می دانند. سازگاری اجتماعی یکی از ابعاد اجتماعی شدن است. برخی صاحب نظران سازگاری اجتماعی را مترادف با مهارت اجتماعی می دانند. اسلوموسکی و دان^۴، (۱۹۹۶)، سازگاری و مهارت اجتماعی را فرایندی می دانند که فرد را قادر می سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش بینی کند، رفتار خود را کنترل کند و تعاملات اجتماعی خود را به نحو سازش یافته ای تنظیم کند و سازگاری اجتماعی را مترادف با مهارت اجتماعی می دانند. از نظر آن ها مهارت اجتماعی عبارت است از توانایی ایجاد ارتباط متقابل با دیگران در زمینه ی خاص اجتماعی و به طریق خاص که در عرف جامعه قابل قبول و ارزشمند باشند. (اسلوموسکی و دان، ۱۹۹۶).

از دیگر متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش ایمنی هیجانی^۵ می باشد که ایمنی هیجانی ارزیابی این موضوع است که آیا اعضای خانواده می توانند در زمان رخداد رویداد استرس زا، از نظر هیجانی و عاطفی در دسترس و پاسخ گو کودک باشند. تهدید هماهنگی و ثبات روابط خانواده، از احساس ایمنی هیجانی کودک می کاهد و به مشکلاتی در تنظیم هیجان، باز نمایی های منفی از روابط پدر و مادر و راهکارهای نامناسب برای مقابله با تعارض پدر و مادر می انجامد. به این ترتیب تعارض زناشویی ایمنی کل نظام خانواده را به خطر می اندازد. همچنین، انرژی به کار رفته برای کسب دوباره ایمنی هیجانی، منابع جسمانی لازم برای ادامه نیازهای تحولی را محدود می کند و یا به دلیل چالش پیوسته با نایمنی، کودک را نسبت به استرس میان فردی حساس می کند، که بر آمد آن بی نظمی هیجانی و نا پایداری رفتاری است (دیویس، هارولد، گوئک - موری و کامینگز^۶، ۲۰۰۲).

پژوهش ها نشان داده اند که تعارض پدر و مادر، کودکان را به استرس، ترس و خشم دچار می سازد و تجربه پی در پی تعارض پدر و مادر به مشکلات رفتاری (کامینگز و دیویس و کمپبل^۷، ۲۰۰۰) و

1. adjustment

2. social adjustment

3. social skills

4. Slomkowski & Dunn

5. emotional security

6. Davies, Harold, Goeke- Morey & Cummings

7. Campbell

جسمانی کودک (الشیخ، هارگر و ویتسون^۱، ۲۰۰۱) می انجامد. استرس درازمدت تاثیر معکوس بر سلامت دارد (برنارد و کراپات^۲، ۱۹۹۴)، تاثیر تعارض زناشویی بر بیشتر حوزه ها از جمله کارکرد شناختی، اجتماعی، تحصیلی و روانشناختی (الیس و گاربر^۳، ۲۰۰۰) و رابطه کودک با همسالان (دان و دیویس^۴، ۲۰۰۱) همچنین بر عملکرد خانواده مانند فرزند پروری (کاکس، پالی و هارتر^۵، ۲۰۰۱) بررسی شده است.

کشور ما به علت افزایش رشد جمعیت در سه دهه گذشته با مشکلات اساسی و مختلفی روبرو شده است. بدین ترتیب که این رشد کمی، شتابی سریع تر از رشد در زمینه های فرهنگی، اقتصادی، آموزشی داشته است. زیر ساختارهای فرهنگی و ملی موجود در کشور علیرغم غنا و قدمت، جوابگوی نیاز های متعدد نسل جوان نبوده است، با توجه به اینکه مباحث مربوط به نسل جوان همانند چگونگی تشکیل خانواده و حراست از آن و آماده سازی زوجین برای این امر مقدس نیز نیازمند کوشش ها و تلاش های مختلفی می باشد. تحقیقاتی در این زمینه به صورت بومی هر منطقه لازم است. تا مبانی تفکرات و تالیفات بعدی محققان و اندیشمندان را فراهم سازد.

قدما و اندیشمندان از زمان یونان باستان از جمله ارسطو و افلاطون تاکنون به رابطه میان ابعاد فردی و اجتماعی و ایجاد تعادل میان آنان توجه ویژه داشته اند، آنان معتقدند زندگی در محیط اجتماعی همچون خانواده دارای بعد عاطفی و احساسی بالایی است که وابستگی و دلبستگی عاطفی - هیجانی افراد به یکدیگر را افزایش می دهند و در آن نیاز به تخلیه هیجانی و عاطفی خود از یکسو و تعامل با سایر افراد، نهادها و گروه های اجتماعی از سوی دیگر را دارند. لذا باید در این سیستم افراد بتوانند به تعامل دو سویه و کامل میان احساسات روحی و روانی خود و احساس امنیت خاطر از بعد اجتماعی و عاطفی - هیجانی با یکدیگر دست یابند، لذا در این زمینه بررسی رابطه دو سویه بین ابعاد فردی و اجتماعی لازم به نظر می رسد، چرا که افزایش شکاف و ایجاد گسست در این میان موجب افزایش تعارضاتی فردی و ساختاری به صورت همزمان می گردد.

¹ . El-sheikh , Harger & Whitson

² . Bernard & Krupat

³ . Ellis & Garber

⁴ . Dunn & Davies

⁵ . Cox , Paley & Harter

بیان مسئله:

سازگاری اجتماعی به وضعیتی اطلاق می شود که افراد رفتار خود را به تدریج از روی عمد یا غیر عمد تعدیل می کنند تا با فرهنگ موجود سازگار نمایند مانند؛ رعایت عادت و عرف یا تقلید (جوان شیخی، ۱۳۸۰).

سازگاری اجتماعی انعکاسی از تعامل فرد با دیگران، رضایت از نقش های خود و نحوه ی عملکرد در نقش ها است که به احتمال زیاد تحت تاثیر شخصیت، فرهنگ و انتظارات خانواده قرار دارد، سازگاری اجتماعی معمولاً در اصطلاحات؛ نقش های اجتماعی، عملکرد نقش، درگیر شدن با دیگران در رضایت با نقش های متعدد، مفهوم سازی شده است (بیدرمن^۱، به نقل از آخوندی، ۱۳۷۶).

سازگاری عبارت است از تغییراتی که باید در رفتار فرد پیدا شوند تا با محیط خود هماهنگ شود. بعلاوه می توان گفت که هرگاه تعادل جسمی و روحی فرد به گونه ای دچار اختلال شود، حالت ناخوشایندی به فرد دست می دهد و برای ایجاد توازن نیازمند بکارگیری نیروهای درونی و حمایت خارجی می باشد و اگر در این اسلوب بکارگیری سازوکارهای جدید موفق شود و مسئله را به شکل درست حل کند فرآیند سازگاری به وقوع پیوسته است (شعاری نژاد، ۱۳۸۶).

در یک دسته بندی کلی می توان چهار عامل را در بروز ناسازگاری رفتار نوجوان معرفی کرد:

۱. عوامل محیطی و اجتماعی

۲. عوامل ارثی

۳. عوامل تربیتی

۴. عوامل پزشکی

که از جمله عوامل محیطی و اجتماعی موثر در وضعیت سازگاری نوجوان می توان به محیط خانواده و تعاملات والد و فرزندی اشاره کرد. خانواده گروه نسبتاً با دوام می باشد که بوسیله اجداد، ازدواج یا توفیق به هم بستگی پیدا می کنند و با هم زندگی می کنند (بیرامی، ۱۳۸۹).

همچنین از متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش ایمنی هیجانی می باشد که به نظر می رسد ارتباط زیادی با عملکرد و بافت خانواده دارد. بر پایه الگوهای تحولی، رویارویی با خصومت خانوادگی، در عملکرد سامانه های عصب - زیستی کودک نارسایی بوجود آورده، به مشکلات سلامت می انجامد

¹. Biderman

(سوسمن^۱، ۲۰۰۶) سامانه های عصبی- زیستی در حفظ انسجام و یکپارچگی جسمانی و روانی کودک در بافت پر استرس خانواده، نقش مهمی بر عهده دارند و پژوهش ها نشان دادند رویارویی کودکان با محرک های استرس زا پاسخ های عصب - زیستی به استرس بعدی را تغییر داده، بر کارکرد رفتاری و مغزی تاثیر می گذارد (کاهیل و مک گاف^۲، ۱۹۹۸).

بر مبنای دیدگاه کل گرا و با الهام از نظریه های سیستم های خانواده (اولسون^۳، ۱۹۹۹) و دلبستگی بالبی^۴، ۱۹۶۹ (به نقل از جانسون^۵، ترجمه بهرامی، عشقی و اعتمادی، ۱۳۸۸) تئوری ایمنی هیجانی (دیویس و کامینگز، ۱۹۹۸) شکل گرفت. ایمنی هیجانی یعنی اینکه آیا پیوند های خانواده در مواجهه با عوامل استرس زا، مثبت و با دوام هستند و اینکه آیا اعضای خانواده به خصوص در زمان های وقوع رویدادهای استرس زا می توانند از لحاظ هیجانی و عاطفی در دسترس و پاسخ ده کودک باشند. نظریه ایمنی هیجانی این فرض را که کیفیت نامطلوب رابطه ی والد و کودک می تواند ایمنی هیجانی کودک را کاهش داده یا تضعیف کند و در نهایت کارکرد انطباقی کودک را تحت تاثیر قرار دهد می پذیرد (تامپسون^۶، ۲۰۰۰) تفاوت مهم آن با تئوری دلبستگی در این است که معتقد است ایمنی هیجانی می تواند از راه های متمایز تجربه شود، مثلا در بافت رابطه والد و کودک و یا در بافت رابطه بین والدین. بنابراین کودکان ممکن است در روابط بین والدین نایمن باشند ولی در رابطه دلبستگی والد_کودک ایمن باشند و یا بالعکس (دیویس و همکاران، ۲۰۰۲).

خانواده یک منظومه طبیعی _ اجتماعی است که افراد خواسته یا ناخواسته به آن وابسته اند و هر فردی به نوعی با نظام خانواده مرتبط بوده و عضوی از اعضای آن است، اعضای خانواده بر حسب موقعیت خود در این نظام، صاحب نقش هایی از قبیل پدر، مادر، فرزند، خواهر، برادر هستند و این اعضا می توانند با ایفای نقش های سالم و سازنده به رشد و خلاقیت خانواده کمک کنند (احمدی، ۱۳۷۳).

کودکان در فرایند رشد خود از بافت خانواده، تاثیر می پذیرند اما پذیرنده های منفعل رفتارهای والدینی نیستند (کامینگز، دیویس و کمپبل، ۲۰۰۰). در این راستا این پژوهش در پی یافتن نقش عملکرد خانواده به عنوان یک منبع حمایتی و عاطفی - اجتماعی می باشد. پس با توجه به نکات ذکر شده در این

1. Susman

2. Cahill & Mc Gaugh

3. Olson

4. Bowlby

5. Johnson

6. Thampson

تحقیق سعی شده است که رابطه بین عملکرد خانواده^۱ با ایمنی هیجانی و سازگاری اجتماعی در بین نوجوانان دختر دبیرستان های شهر شیراز بررسی شود که آیا رابطه ای بین آنها وجود دارد.

اهمیت و ضرورت پژوهش:

ایمنی از دو منبع حاصل می شود منبع اول، ایمنی در سیستم تعاملی والد- کودک است که مطابق با دیدگاه بالبی ۱۹۶۹ (به نقل از جانسون، ترجمه بهرامی و همکاران، ۱۳۸۸) از مفهوم ایمنی به عنوان یکی از نیاز های اولیه انسان در سلسله مراتب نیازهاست و منبع دوم شامل مفهوم ایمنی در نظریه ایمنی هیجانی (دیویس و کامینگز، ۱۹۹۸؛ کامینگز، شرمهرن، دیویس و گوک- موری^۲، ۲۰۰۶؛ فورمن^۳ و دیویس، ۲۰۰۵) به عنوان احساس ایمنی کودک در رابطه بین والدین است. نظریه ایمنی هیجانی این دو منبع را از هم متمایز می کند و عنوان می کند که ایمنی در رابطه بین والدین متمایز از ایمنی در رابطه والد- کودک است. در این نظریه ایمنی در سیستم خانواده به صورت اعتماد کودک به خانواده، به عنوان منبع پایدار حمایت بخصوص در هنگام وقوع رویداد استرس زا تعریف می شود. احساس نایمنی هیجانی کودک در خانواده از بازنمایی های درونی منفی کودک از رابطه بین والدین و واکنش های رفتاری و هیجانی منفی کودک قابل مشاهده است (دیویس، هارولد، گوئک - موری و کامینگز، ۲۰۰۲). کاهش سطح ایمنی هیجانی کودک، پاسخ های مقابله ای او را به منظور حفظ و افزایش احساس ایمنی به راه می اندازد. شکل های نایمنی یا راهکارهای مقابله هیجان مدار کودک برای حفظ ایمنی^۴ در بافت تعارض زناشویی در خانواده به دو صورت مشغله ذهنی^۵ و کناره گیری^۶ مفهوم سازی شده است (فورمن و دیویس، ۲۰۰۵).

بررسی تاثیر دو عامل وراثت و محیط (طبیعت و تربیت) در شکل گیری شخصیت به صورت عام و بروز رفتارهای متعدد عاطفی و روانی به صورت خاص همیشه مورد بحث روان شناسان و جامعه شناسان می باشد آنچه همه بر آن اتفاق نظر دارند تعامل این دو شاخصه است. در این میان نقش خانواده در رشد و تشکیل شخصیت نوجوان بر هیچ کس پوشیده نیست. خانواده اولین و تنها واسطه ارتباط کودک با جامعه است. در خانواده کودک ارزش ها و ضد ارزش ها، اصول و قواعد اخلاق را می آموزد. کودکان از لحاظ عاطفی، شناختی، روانی وابستگی خاص به خانواده دارند. برای آنها خانواده مهمترین نقش را در زمینه تامین نیاز های روانی ایفا می کند. این نیاز های عاطفی در نوجوانی رنگ شدید تری به

1. family function
2. Schermerhorn
3. Forman
4. security
5. preoccupation
6. disengagement

خود می‌گیرد که نوجوانان آن را در محیطی وسیع تر از خانواده جستجو می‌کنند و بر همین اساس است که ارتباط نوجوان با اطرافیانش افزایش می‌یابد. خانواده یک منظومه طبیعی - اجتماعی است که افراد خواسته یا ناخواسته به آن وابسته اند و هر فردی به نوعی با نظام خانواده مرتبط بوده و عضوی از آن هستند. اعضای خانواده بر حسب موقعیت خود در این نظام صاحب نقشهای از قبیل پدر، مادر، فرزند، خواهر و برادر هستند (محمدزاده، ۱۳۸۴).

تقریباً تمامی متخصصین روانشناسی و علوم تربیتی بر این باورند که دوره نوجوانی حساس ترین و بحرانی ترین و مهمترین دوره رشد هر انسان می باشد در این دوره فرد به بلوغ می رسد و در پی کشف هویت خود می باشد، به دنبال استقلال و جدایی از وابستگی های دوره کودکی است به همین دلایل در این دوره نوجوانان دارای وضعیت روانی با ثباتی نیستند و در این دوره هست که معمولاً بیشترین مشکلات رفتاری برای نوجوانان بوجود می آید. در نظریه کولمن^۱ (به نقل از احمدی، ۱۳۸۳) هر یک از مشکلات نوجوانان در این سنین به تقویمی خاص به نقطه اوج تنش خود می رسد که با توجه به تفاوت های جنسیتی تغییر پذیر است و هر زمان که سن اوج تنش برای چند مسئله یا مشکل همزمان شود سازگاری نوجوان دچار مشکل می شود، و در چنین وضعیتی است که مشکلات رفتاری آنان بیشتر نمایان می شود (اریکسون^۲، ۱۹۶۳ به نقل از محمدی، ۱۳۹۰).

از دیدگاه ویرجینیا ساتیر^۳ صفات نیکویی چون کمال، درستی، مسئولیت، شفقت، عشق و جز اینها از فردی تراوش می کند که دارای خود باوری مثبت باشد چنین فردی احساس می کند که قادر است از دیگران یاری بطلبد در عین حال معتقد است که می تواند تصمیم بگیرد. هیچ ژنی احساس ارزش را انتقال نمی دهد و بوجود نمی آورد بلکه چنین احساسی آموختنی است و خانواده محل آموختن چنین احساسی است (ساتیر، ۱۹۸۶).

پژوهشگران بر این باورند که رویدادهای استرس زای زندگی برای رشد سالم کودکان و نوجوانان تهدید بالقوه ای هستند (سیکتی و توث^۴، ۱۹۹۱). خانواده نخستین و بادوام ترین بستر رشد بوده، اختصاص واژه نظام به خانواده به ارتباط پاسخ های همه افراد خانواده به یکدیگر اشاره دارد (برک^۵، ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۱). در نظریه نظام های خانواده (اولسون، ۱۹۹۹)، منظور از نظام خانواده یک کل سازمان یافته با بخش های وابسته به یکدیگر است. یکی از اصول این نظریه، اصل گرایی است که بر پایه آن تاثیر روابط پدر و مادر بر عملکرد کودک، زمانی به طور کامل درک می شود که در بافت تجربه های

1. Colman

2. Ericson

3. Satir

4. Cicchetti & Toth

5. Berk